

DIN ISTORICUL DRAPELULUI NAȚIONAL

DORU NEAGU*

Alături de stemă și imn, drapelul constituie un simbol fundamental al oricărei entități statale autonome sau independente. Drapelul României a apărut în secolul al XIX-lea odată cu formarea statului național¹ în jurul Munteniei. O sursă neconfirmată însă de alte izvoare indică pe tânărul grămatic al lui Tudor Vladimirescu², Petrache Poenaru, ca născocitor al drapelului național românesc. Model i-a fost tricolorul francez impus ca simbol de revoluția de la sfârșitul sec. 18. Prima apariție în public a acestui drapel ar fi fost la intrarea oastei lui Theodor Vladimirescu în București³.

Se știe că în 1834 la cererea domnilor români sultanul Mahmud II a acceptat steaguri proprii pentru corăbiile și miliția pământească a Principatelor Dunărene. În România, primele drapele militare apărute sub domnia lui Al. Ghica erau tricolore cu benzi orizontale roșu-galben-albastru⁴.

Armata munteană a constituit un ferment al transformărilor revoluționare. În cadrul ei au acționat, între alții, N. Bălcescu (pentru scurtă vreme), N. Golescu, C. Tell, G. Magheru. Când a aflat de încercarea „Frăției” de a declanșa revoluția și în România, principele G. Bibescu a mers la 11/23 VI 1848 la cazarma infanteriei din București pentru a se asigura de sprijinul armatei. Militarii au refuzat să ridice armele împotriva poporului. Ba chiar l-au determinat pe principe să jure credință națiunii pe tricolorul armatei⁵. Astfel, fără vărsare de sânge, revoluția ieșea, temporar, victorioasă.

* Muzeul Județean Olt, Slatina.

¹ G. D. Iscru, *La bandera tricolor, símbolo de la unidad de los rumanos*, în „Rumania. Páginas de historia”, Bucarest, año IX, 1984, no. 1, p. 79.

² Mulți autori români încearcă să acrediteze ideea că primul drapel tricolor ar fi fost steagul „Adunării norodului” al lui Tudor Vladimirescu, Adina Berciu-Drăghicescu, Tiberiu Velter, G. D. Iscru, Aurel David, *Tricolorul României, simbol al unității, integrității și suveranității naționale*, coord. dr. Adina Berciu-Drăghicescu, București, Editura Sigma 1995, p. 55-56. Drapelul era însă alb căptușit cu mătase albastră și doar ciucurii ar fi fost tricolori (descriere făcută în 1980 de Olivia Strachină și preluată la A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 53-56 și p. 139, fig. 12).

³ *Foaia românească*, a. LVII, nr. 29, 2007 VII 20, p. 10 apud Wikipedia. Acest drapel nu trebuie confundat cu steagul lui Theodor Vladimirescu pentru care vezi: Gheorghe Vasilescu, *Tricolorul românesc: mărturie a vechimii și dăinuirii neamului nostru*, 27 VI 2005; cf. G. D. Iscru, *loc. cit.*, p. 78.

⁴ Detalii: A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 57-58 unde se reproduce și Hatișeriful sultanului Mahmud II (1808-1839) publicat în „Buletin. Gazetă oficială a Țării Românești”, nr. 34, 1834 X 14, p. 147; G. Vasilescu, *loc. cit.*

⁵ Scrisoarea lui Aaron Florian (București, 1848 VI 11/23) către G. Barițiu, în Cornelia Bodea (ed.), *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, doc. 138, p. 544; A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 67; v. și G. D. Iscru, *loc. cit.*, p. 79.

Primul decret al guvernului provizoriu a fost cel prin care la 14/26 VI 1848 tricolorul era decretat ca drapel național⁶. Nu era stabilită însă ordinea culorilor. La început s-a preferat tricolorul în benzi orizontale albastru-galben-roșu.

Așa apare tricolorul în acuarela lui Costache Petrescu *Constituția din București de la Iunie 11 anul 1848*. Ea înfățișează un grup de 9 revoluționari în haine de epocă, cu brâuri sau eșarfe tricolore alături de un drapel ce are înscris pe banda centrală (galbenă) cuvintele „Dreptate. Frăție” cu litere chirilice⁷.

Identice apar dispuse culorile și pe drapelul gărzii cetățenești înființate la Slatina la 1848⁸. Aflat inițial la Muzeul local el a fost preluat de către Muzeul Național de Istorie din București. La Slatina a rămas doar o copie a acestuia. Este singurul drapel păstrat din timpul revoluției muntene. Pe drapel se află trei înscrisuri cu negru, cu majuscule chirilice. Pe banda superioară, albastră, stă scris: „Dreptate. Frăție”, pe banda centrală, galbenă, „Județul Oltu”, iar pe cea de jos, roșie, „Orașul Slatina”⁹.

Având în vedere dispunerea orizontală a culorilor presupunem că și steagul reprezentat de C. Petrescu și cel provenit din Slatina sunt anterioare datei de 13/25 VII 1848. Atunci, decretul nr. 252 al guvernului provizoriu dispunea ca pe drapel culorile să fie „albastru închis, galben deschis și roșu carmin” dispuse în benzi *verticale* cu albastrul lângă lance¹⁰. Singura reprezentare a unui astfel de drapel apare în pictura lui Constantin Daniel Rosenthal *România aruncându-și cătușele pe Câmpia Libertății*. Tabloul datând din 1849 înfățișează o tânără în rochie albă înfășurată într-un tricolor având cele trei culori dispuse vertical¹¹.

Pe tricolor numeroși cetățeni au jurat în adunări publice credință idealurilor revoluționare¹². La fel au procedat și soldații și ofițerii. De aceea, în mod firesc, după ce trupele otomane au înfrânt revoluția, caimacamul G. Cantacuzino dispunea în toamna a. 1848 interzicerea tricolorului¹³ văzut ca un simbol revoluționar. Idealurile revoluționare n-au putut fi înfrânte. Dorințele exprimate de revoluție vor fi treptat realizate în următorii 70 de ani.

⁶ G. D. Iscriu, *loc. cit.*, p. 79; G. Vasilescu, *loc. cit.* Detalii: A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 68-69. Decretul apărut inițial în *Monitorul român*, I, nr. 1, 1848 VI 19, p. 1-2 publicat de C. Bodea, *op. cit.*, doc. 146, p. 551-552 lămurește și motivația înscrisului lozincii „Dreptate. Frăție” pe drapel: „Dreptatea, aceea stea strălucitoare care luminează omenirea și o povățuiește în calea binelui, voește ca oamenii să fie mai întâi slobozi și deopotrivă, și frăția, acest sentiment străbun românesc, leagă inimile pentru obștească folos”.

⁷ G. Vasilescu, *loc. cit.*

⁸ *Ibidem*.

⁹ Descrierea după replica aflată la Muzeul Județean Olt. Vezi și: Maria Dogaru, *Tricolorul și cocardele în contextul luptei revoluționarilor pașoptiști*, în „Revista de istorie”, t. 31, București, 1978, nr. 5, p. 863 (unde înscrisurile sunt redată cu minuscule chirilice); A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 69 (imagine: p. 141, nr. 18, unde nu se distinge înscrisul de pe banda albastră).

¹⁰ A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 68-69.

¹¹ Este un tablou pe pânză pictat în ulei. A fost donat de către prietenul pictorului, C.A. Rosetti, Muzeului Național. Azi pânza face parte din Galeria Națională Românească de la Muzeul Național de Artă a României - <http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Constantin_Daniel_Rosenthal>.

¹² Așa s-a întâmplat la Giurgiu (13 VI 1848), Focșani, Brăila (21 VI 1848), Tg. Jiu, R. Vâlcea (30 VI 1848), Ploiești (15 VI 1848), Vălenii de Munte (22 VI 1848), M. Dogaru, *Tricolorul...*, p. 865-866; A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 70 care citează: *Anul 1848*, I, p. 612, II, p. 2, 21, 48, 186.

¹³ G. Vasilescu, *loc. cit.*

În toamna anului 1849, noul domn regulamentar B. Știrbei reintroduce tricolorul ca drapel militar¹⁴. Culorile sunt așezate în benzi orizontale cu roșul în partea superioară¹⁵.

Drapelul tricolor a fost păstrat de armata munteană și în primii ani ai domniei lui A. I. Cuza dar cu banda superioară albastră¹⁶. După unificarea Principatelor Române (1861-1862) ultimul domn pământean solicită și obține din partea Puterilor dreptul de a arbora drapelul armatei *muntene* ca drapel național. Culorile sunt tot în benzi orizontale cu roșul în partea superioară¹⁷. Aceste drapele vor fi înmânate oficial armatei române unificate în cadrul unei adunări în Dealul Cotrocenilor ce-și propunea să comemoreze 15 ani de la lupta din Dealul Spirii care constituise „botezul focului” pentru tânăra armată română¹⁸.

Art. 124 al primei Constituții românești (din 1/13 VII 1866) decreta „Culorile Principatelor Unite” ca fiind „Albastru, Galben și Roșu”¹⁹ (17). Nu era precizată nici acum modul de dispunere a acestora dar modul de prezentare lăsa a se înțelege că era vorba de benzi verticale după model francez.

În 1867 a fost stabilit prin lege drapelul național²⁰. La discuția proiectului legislativ, fostul locotenent domnesc de la 1848 și 1866 Nicolae Golescu a solicitat revenirea la drapelul de inspirație franceză oficializat de revoluția pașoptistă munteană²¹. Este ceea ce s-a și acceptat. La 5/17 V 1867 se instituia oficial tricolorul românesc având culorile dispuse vertical cu albastrul lângă lance²².

De atunci tricolorul a rămas drapelul oficial al României așa cum rezultă și din constituțiile din 1923, 1938, 1948, 1952, 1965 și 1991²³. Acestui drapel i s-a alăturat oficial stema princiară apoi regală (modificată în repetate rânduri) și, ulterior, cea republicană²⁴. Lovitura de stat din dec. 1989 înlătura odată cu regimul comunist și orice fel de stemă de pe drapel. Așa s-a ajuns ca astăzi ca tricolorul singur să fie drapelul național al României.

În căutare asiduă de legitimitate, regimul postcomunist de la București a decis prin Legea nr. 96 din 20 V 1998 ca ziua de 26 iunie să devină Ziua Drapelului

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Petre S. Năsturel, *Steagul. Stema română. Însemnele domnești. Trofee. Cercetare critică pe terenul istoriei*, București, 1903, p. 58-59; Maria Dogaru, *Aspirația poporului român spre unitate și independență oglindită în simbol. Album heraldic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 93-94 citate de A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 71-72.

¹⁶ P.S. Năsturel, *op. cit.*, p. 80-81 apud A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 75-76.

¹⁷ A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 76.

¹⁸ *Ibidem*, p. 77; G. Vasilescu, *loc. cit.*

¹⁹ Ioan Muraru, Gheorghe Iancu (ed.), *Constituțiile române. Texte. Note. Prezentare comparativă*, ed. III-a, București, R. A. „Monitorul Oficial”, 1995, p. 57 (titlul VI, art. 124); P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 92 apud A. Berciu-Drăghicescu, *loc. cit.*, p. 81.

²⁰ G. D. Iscru, *loc. cit.*, p. 80.

²¹ G. Vasilescu, *loc. cit.*

²² A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 81-82.

²³ I. Muraru, G. Iancu, *op. cit.*, p. 81 (1923, titlul VI, art. 124), 105 (1938, titlul VI, art. 92), 108 (1948, cap. VIII, art. 99), 150 (1952, cap. IX, art. 103), 178-179 (1965, cap. VIII, art. 118), 187 (1991, titlul I, art. 12/1). Vezi și A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 108, 111.

²⁴ A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 108 (pentru modificările apărute în stema României republicane).

Național²⁵. Sărbătoarea dorește să comemoreze data (pe stil nou) când guvernul român a decretat la 1848 tricolorul ca drapel național²⁶.

Deși a apărut în Muntenia, drapelul tricolor a fost văzut de la început ca un simbol pan-românesc.

După cum relatează *Gazeta de Transilvania* (nr. 34, 1848 IV 26) în aprilie 1848, o delegație reprezentând „junimea studioasă moldo-română” din Paris a venit să felicite guvernul celei de-a 2-a republici franceze. Cu acest prilej a fost desfășurat „steagul național cu culorile albastru, auriu, roșu, ca semn al unirii moldovenilor cu muntenii”²⁷.

La 29 apr. / 8 mai 1848 sosea la Sibiu proaspăt înscăunatul episcop ortodox Andrei Șaguna. Românii ardeleni cărora li s-au adăugat și refugiați moldoveni (după înfrângerea mișcării de către principele Mihail Sturdza) i-au făcut o primire sărbătorească. Cu această ocazie a fost confecționat ad-hoc un drapel românesc²⁸.

La 1848-1849 românii ardeleni - ale căror drepturi naționale nu erau recunoscute de revoluționarii pașoptiști maghiari - au fost alături de Habsburgi. De aceea, în primii ani după revoluție, autoritățile austriece au adoptat unele măsuri în sensul promovării naționalismului românesc în detrimentul celui maghiar. Tardive și ineficiente acestea i-au îndârjit pe maghiari și nu i-au satisfăcut nici pe români.

Cu ocazia vizitei împăratului Franz Joseph în Transilvania în toamna a. 1852, guvernatorul provinciei, prințul Schwarzenberg, a dispus să fie arborate „steaguri în culorile Ardealului: roșu, galben, albastru”²⁹.

În același an, drept mulțumire pentru serviciile aduse, episcopul ortodox Andrei Șaguna este înnoobilat ca baron al Imperiului. Blazonul său era alcătuit din „culorile naționale”: albastru, galben, roșu³⁰.

Înțelegem de ce drapelul tricolor românesc a fost interzis odată cu integrarea Crișanei, Banatului, Maramureșului (1853) și Transilvaniei (1866-1867) în cadrul Regatului maghiar reconstituit de Habsburgi. Românii nu au renunțat la idee, recurgând la diferite substitute ale tricolorului pe care continuau să-l considere, firească, drapelul lor național³¹.

Tricolore au fost și drapelele unor societăți cu idealuri panromâniste sprijinite oficial de oameni politici din statul român cum au fost: Societatea de Cultură Macedo-Română³² și Liga Culturală³³.

²⁵ *Monitorul Oficial*, 1998 V 22, art. 1.

²⁶ <ro.wikipedia.org/wiki/Ziua_drapelului> (2008 XI 2).

²⁷ *Anul 1848 în Principatele Române*, I, București, 1902, p. 140-141 citat de A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 62-63; v. și G. D. Iscreu, *loc. cit.*, p. 79.

²⁸ George Sion, *Suvenire contemporane*, II, București, Editura Minerva, 1973, p. 87-88 apud A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 63-64. În întrunirea de la Sibiu din 26 aprilie / 5 mai 1848 destinată pregătirii adunării de la Blaj s-a decis ca drapelul românilor din Transilvania să fie roșu, *alb*, albastru (culorile erau cele de pe tricolorul francez). La a 2-a adunare de la Blaj a fost prezent un drapel confecționat la Sibiu cu benzi orizontale roșu, albastru și alb. Pe banda orientală se afla inscripția „Virtus Romana Rediviva” - G. Sion, *op. cit.*, p. 99-100, 107 și C. Berariu, *Tricolorul românesc*, Cernăuți, 1901, p. 13 ambele citate după: A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 64-65. V. și M. Dogaru, „Tricolorul...” p. 867.

²⁹ C. Berariu, *op. cit.*, p. 14 (?) ap. A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 74.

³⁰ C. Berariu, *op. cit.*, p. 8 apud A. Berciu-Drăghicescu, *op. cit.*, p. 64, n. 196.

³¹ Cu exemple: A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 89-91, 95-97.

³² Drapelul, conceput, se pare, de către V. A. Urechiă, avea în mijloc simbolul Romei antice (Lupoaica alăptându-i pe cei doi gemeni: Remus și Romulus).

³³ Descriere: A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 92.

Drapelul ardelenesc pe care culorile erau dispuse orizontal cu roșul în partea superioară a fluturat din ce în ce mai liber în a. 1918³⁴. După Marea Unire și ardelenii au îmbrățișat fără reținere tricolorul României.

În a. 1917 este treptat impus și în Basarabia tricolorul ca simbol al românilor basarabeni³⁵. Un rol de seamă în această privință – încă neevidențiat îndeajuns – l-a jucat ardeleanul Onisifor Ghibu³⁶.

Pentru a reîntra în stăpânirea Basarabiei, Rusia devenită sovietică a înființat în a. 1924 o R.A.S.S.M. în cadrul R.S.S. Ucrainene. Drapelele sale din 1924 și 1938 erau însă departe de culorile heraldice românești. Situația s-a menținut și cu drapelele Basarabiei sovietice - proclamată R.S.S.M. - din 1941 și 1952³⁷.

Trădarea gorbaciovistă a permis afirmarea tot mai deschisă a mișcărilor naționaliste care vor conduce la dezmembrarea în a. 1991 a U.R.S.S. Firește că intelectualitatea naționalistă basarabească a profitat de conjunctură. În primele alegeri libere, organizate în a. 1990, Frontul Popular din „Moldova” (i.e. Basarabia) a obținut majoritatea în Parlament. În acest context, la 27 apr. 1990, vechiul drapel al R.S.S.M. (roșu-verde-roșu) este înlocuit cu tricolorul românesc având însă în centru tricolorul românesc cu stema Moldovei³⁸ întocmită cu sprijinul heraldiștilor români.

Drapelul tricolor având culorile albastru-galben-roșu dispuse vertical este foarte des întâlnit în vexilologia actuală. Fără stemă el este drapelul oficial al Ciadului (din 1960) și al României (din 1990)³⁹. Cu stemă proprie, este drapel de stat în Andorra⁴⁰ (din 1866) și „Moldova” (i.e. Basarabia, din 1990). Diferențele - evidente doar pentru heraldiști și vexilologi - sunt minime:

Culori	România	Andorra	Ciad
	1848	1866	1960
Albastru	280 c	272	281 c
Galben	116 c	c	116 c
Roșu	186 c	199	186 c

³⁴ Vezi Ioan Scurtu (coord.), Silvia Popovici, Lidia Brâncescu, Ioana-Alexandra Negreanu, *România. Documente unirii, 1918: album*, București: Arhivele Statului din România/ Editura Fundației Culturale Române, 1993, p. 141 (culorile nu se disting prea clar).

³⁵ Vezi „Drapelul voluntarilor basarabeni «Republica Moldova». Muzeul Militar Național” al României, la: A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 149, nr. 38.

³⁶ Despre activitatea sa basarabească a se vedea: Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918). Amintiri*, Chișinău, 1992 636 p.; idem, *Trei ani pe frontul basarabean. Bilanțul unei activități*, ed. Marian Radu, București: Editura Fundației Culturale Române, 1996, 224 p.

³⁷ *Ibidem*, p. 109-110. Drapelul „Moldovei” sovietice (1952-1990) avea culorile dispuse orizontal: roșu-verde-roșu având pe banda superioară în stânga secera și ciocanul și o stea cu cinci colțuri – <ro.wikipedia.org/wiki/Drapelul_RSS_Moldovenești> (2010 VI 1).

³⁸ Eugenia Tofan, *Tricolorul - simbol al demnității*, <politicom.moldova.org/news/tricolorul-simbol-al-demnității-208557-rom.html> (2010); V. Mischevca *Vexilologia heraldică moldovenească: evoluție și realizări* apud 27 aprilie - Ziua Drapelului de Stat al Republicii Moldova <www.asiromani.com/stiri-diaspora/moldova/4747-27-aprilie>, 2010. Descrierea drapelului după Constituția Republicii „Moldova” din 1994 (art. 12) la: A. Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 110.

³⁹ Ciadul a reclamat România la O.N.U. pentru că i-ar fi „furat” drapelul național.

⁴⁰ Site-ul oficial al Guvernului Republicii Andorra specifică expres că stema este cea îi diferențiază drapelul de cele similare ale României, Moldovei (= Basarabiei) și Ciadului - Wikipedia.

Alegerea culorilor unui drapel precum și dispunerea lor are semnificații aparte. Așezarea culorilor de pe actualul drapel românesc pare să indice verticalitatea către care au tins românii fără să o poată atinge. Principala culoare heraldică este roșul simbol al „măririi, puterii, bravurii, îndrăzelii, generozității și dragostei” iar ca drapel simbolizează „independență, autoritate deosebită”⁴¹. Galbenul redă ideea de „forță, putere, grandoare, fast și curățenie” iar ca simbol ideea de suveranitate. Albastrul, personificând „blândețe, credință, durată în timp” dar și culoarea cerului⁴².

Ni se pare mai nimerită însă interpretarea care se dădea în România comunistă culorilor noastre naționale. Roșul simbolizând sângele vărsat pentru independența patriei reprezenta trecutul. Galbenul holdelor de grâu bogăția prezentului. Iar albastrul cerului pacea viitorului. Ele părea a aduna laolaltă trecutul, prezentul și viitorul așa cum sugerează și o strofă a cântecului *Trei culori* dedicat drapelului național de către compozitorul român de origine poloneză⁴³ Ciprian Porumbescu: „Roșu-i focul vitejiei,/ Jertfele ce-n veci nu pier/ Galben, aurul câmpiei,/ Și-albastru-al nostru cer”⁴⁴.

ON THE HISTORY OF THE RUMANIAN FLAG

Abstract

The Rumanian flag - with blue, yellow, red colours - appeared in the 19-th century with the Rumanian national state. Its first mention is from 1834 when the sultan Mahmud II accepted that the flag of the Wallachian army to be tricolour. The flag of the Wallachian army became national flag of the Principality of Wallachia by the first decree of the revolutionary government of 14/26 of June 1848. The same year, by the decree No. 252 from 13/25 of July it was decided that the three colours were arranged vertically according the French model. Forbidden for a little time (1848-1849) the tricolour flag reappeared like a flag of the Wallachian army and from 1862 of the united army of the Rumanian Principalities. Proclamed as a national flag by the first Constitution of Rumania (1/13 July 1866) the tricolour have the present-day configuration by the law of 5/17 May 1867.

Interesting is the fact that the same colours with the same arrange have also another States: Andorra (from 1866), Chad (from 1960) and "Moldavia" (= Bessarabia, from 1990).

⁴¹ La bizantini, roșu semnifica purpura imperială, simbolul puterii absolute.

⁴² Maria Dogaru, *Din heraldica României. Album*, Editura JIF, București, 1994, p. 30.

⁴³ Tatăl poetului se numea Iraclie Gołembiowski iar numele și l-a românizat în Porumbescu abia în 1881.

⁴⁴ *Cântecul tricolorului* a fost publicat în colecția lui Ciprian Porumbescu, *Colecțiune de cântece sociale pentru studenții români*, Viena, 1880. Ele erau destinate a fi cântate de către corul Societății Academice România Jună, a cărui dirijor era chiar compozitorul. Vezi: <http://ro.wikipedia.org/wiki/Ciprian_Porumbescu> (2010 VI 5).